

Voorschoolse educatie voor peuters in de asielopvang

Handreiking voor gemeenten, het COA, JGZ en
kinderopvang

Paulien Muller (Sardes)

m.m.v. Wendy de Geus (Oberon) en Annemarie van Langen (KBA Nijmegen)

Augustus 2020

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Peuters in de asielopvang en voorschoolse educatie	7
3. Doelgroepdefinitie	10
4. Aanbieder en aanbod voorschoolse educatie	12
5. Middelen en materialen	16
6. Toeleiding	19
7. Bereik	22
8. Monitoring en samenwerking	25
9. Verder lezen	27

Je moet actief op zoek gaan naar deze groep. Ook peuters zijn belangrijk. Vaak krijgen leerplichtige kinderen meer aandacht en de allerjongsten worden vergeten. Maar het is heel belangrijk en goed dat zij ook al aandacht krijgen. Dat helpt hun start te vergemakkelijken, dat blijkt ook uit lange termijn onderzoek. (ambtenaar voorschoolse educatie G40-gemeente)

1. Inleiding

De eerste jaren van een kind zijn van groot belang voor de ontwikkeling. Dat geldt uiteraard ook voor jonge kinderen die in de asielopvang verblijven. Helaas is de leefsituatie voor deze kinderen vaak weinig bevorderlijk voor de ontwikkeling. Zij hebben te maken met stress, onrust, beperkte spelen- en spelmogelijkheden en moeten geregeld verhuizen. Er is weinig gelegenheid om een start te maken met het leren van de Nederlandse taal. De kans dat deze kinderen met een (taal)achterstand aan hun schoolcarrière beginnen is dan ook groot. Gemeenten hebben de wettelijke verplichting om voorschoolse educatie (ve) te bieden aan alle peuters met risico op een (taal)achterstand. Deze verantwoordelijkheid omvat ook de peuters in de Asielopvang. Uit onderzoeken blijkt dat kwalitatief goede voorschoolse voorzieningen bijdragen aan het inlopen van ontwikkelingsachterstanden.¹ Tegelijk is op 2 juli 2020 de nieuwe wet Inburgering aangenomen, waarin een grotere rol voor de inburgering en integratie van vluchtelingen bij gemeenten komt te liggen. Ook deelname aan voorschoolse voorzieningen draagt hier aan bij.

¹ Leseman, P. & Veen, A. (Eds.) (2016). *Ontwikkeling van kinderen en relatie met kwaliteit van voorschoolse instellingen. Resultaten uit het pre-COOL cohortonderzoek*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Voorschoolse educatie niet overal beschikbaar

Bijna 90% van de gemeenten met een asielopvang heeft deelgenomen aan het onderzoek dat KBA Nijmegen, Oberon en Sardes in opdracht van het Ministerie van OCW hebben gedaan naar de toegang tot voorschoolse educatie voor peuters in de asielopvang.² Dat geeft aan dat de situatie van de peuters in de opvanglocaties de ambtenaren GOAB/VE aan het hart gaat. Uit dit onderzoek bleek onder meer dat in ruim 40% van de gemeenten met een COA-locatie nog geen ve-aanbod beschikbaar is voor de peuters die daar verblijven. Tevens bleek uit het onderzoek dat onder de meeste van deze gemeenten wel behoefte is aan ondersteuning en extra informatie op dit vlak. Met deze handreiking komen we aan die behoefte tegemoet.

Leren van voorbeelden

In het zojuist genoemde onderzoek naar de toegang tot ve voor peuters in de asielopvang is naast een survey ook kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Bij vijf gemeenten met een ve-

² *Toegang tot voorschoolse educatie voor peuters in de asielopvang - Verslag surveyonderzoek onder gemeenten, COA en JGZ*. (2020) KBA, Oberon & Sardes.

aanbod voor deze groep heeft aansluitend op de enquête een verdiepende casusstudie plaatsgevonden. Deze gemeenten varieerden in grootte, ligging in Nederland en de wijze waarop het ve-aanbod is vormgegeven. Er zijn gesprekken gevoerd met gemeenteambtenaren, COA-medewerkers, JGZ-medewerkers en kinderopvangmedewerkers, om vanuit alle perspectieven zicht te krijgen op de totstandkoming van een ve-aanbod voor peuters in de asielopvang. De succesfactoren en leerpunten uit deze vijf casussen vormen samen met de bevindingen uit het onderzoeksrapport en de informatie uit een eerdere handreiking voor gemeenten uit 2016³ de basis voor deze handreiking.

Leeswijzer

Deze handreiking is in de eerste plaats bedoeld voor ambtenaren onderwijs, ve of oab die een COA-locatie binnen hun gemeente hebben waar peuters verblijven. Het geeft houvast voor het inrichten of optimaliseren van een ve-aanbod voor deze peuters. In de tweede plaats is de handreiking gericht op de primaire partners waarmee een gemeente samenwerkt om het ve-aanbod te realiseren: Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA), Jeugd Gezondheidszorg (JGZ) en kinderopvang. Welke rol kunnen zij pakken in de organisatie van een ve-aanbod voor peuters in de asielopvang?

In de handreiking gebruiken we de term voorschoolse educatie (ve) en niet de term voor- en voerschoolse educatie (vve). Deze keuze is gemaakt omdat de adviezen alleen gericht zijn op het vormgeven van een aanbod voor peuters (voerschools) en niet op het vormgeven van een aanbod voor kleuters (vroegschool).

De structuur van de handreiking is als volgt. Per hoofdstuk is de informatie ingedeeld aan de hand van een aantal kernvragen. In de

kaders vindt de lezer voorbeelden en tips die deze informatie illustreren en aanvullen.

In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de relatie tussen de gemeente en peuters in een COA-locatie en wordt onder meer de vraag beantwoord of een gemeente verplicht is om voor deze peuters een ve-aanbod te realiseren. Hoofdstuk 3 geeft handvatten voor de doelgroepdefiniëring bij peuters in de asielopvang. In hoofdstuk 4 is er aandacht voor het ve-aanbod dat nodig is voor deze kinderen. Hoofdstuk 5 biedt informatie over de middelen en materialen die nodig zijn en wat de verschillende partijen daarin kunnen betekenen. Hoofdstuk 6 beschrijft welke rol gemeente, het COA, JGZ en kinderopvang kunnen spelen bij de toeleiding van peuters naar de ve-groep. Hoofdstuk 7 gaat in op de monitoring van het bereik onder deze groep. In hoofdstuk 8 wordt aandacht besteed aan de monitoring en samenwerking bij het bieden van ve aan peuters in de asielopvang. Tenslotte staan in hoofdstuk 9 een aantal bronnen op een rij voor wie zich verder in dit thema wil verdiepen.

³ Muller, P. & Kolijn, E. (2016). *Peuters in de asielopvang naar de peuterspeelzaal - Handreiking*

voor gemeenten. Utrecht: Sardes/Sociaal Werk Nederland.

Hoe van start?

*De eerste partij die een poging ondernam om een ve-aanbod op te tuigen voor de peuters in het azc was in 2016 de peuterspeelzaalorganisatie. Gesprekken hierover met de gemeente liepen destijds stuk op de kosten. In 2018 werd het AZC verbouwd en kwam er ook een school. Vanuit het COA werd er toen aangegeven dat er behoefte was aan een 'peuterspeelzaal', naast de COA-speelzaal die binnen de COA-locatie beschikbaar was. (Deze COA-speelzaal wordt gerund door bewoners samen met een Nederlandse vrijwilligster. De kwaliteit van de speelzaal wisselt, afhankelijk van welke moeders er aanwezig zijn. Niet alle groepen ouders voelen zich hier even welkom.) Ook de school op het AZC gaf aan behoefte te hebben aan een voorschoolse voorziening, om kinderen goed toe te rusten voor de overstap naar groep 1. En ook de wethouder Onderwijs stond positief ten opzichte van het plan, vanuit het principe van solidariteit: "Deze kinderen moeten ook kansen krijgen. Ook als ze niet in deze gemeente blijven."
(G40-gemeente)*

2. Peuters in de asielopvang en ve

Om welke peuters gaat het?

Uitgangspunt bij deze handreiking is dat alle peuters die in de asielopvang verblijven, gebaat zijn bij een ve-aanbod. Het betreft peuters die nog met hun ouders in een asielpcedure zijn, statushouders die wachten op uitplaatsing naar een gemeente en gezinnen die Nederland moeten verlaten. Voor al deze jonge kinderen geldt dat deelname aan een voorschoolse voorziening bevorderlijk is voor de ontwikkeling⁴ - los van waar de toekomst van het kind ligt.

Dat doe je gewoon

Op het moment dat de COA-locatie zijn deuren opende, was iedereen het erover eens dat het belangrijk was om voor de peuters een ve-aanbod te organiseren. De gemeente heeft een duidelijke visie dat alle kinderen tellen en dus recht hebben op een dergelijk aanbod. "Dat doe je gewoon."

(G4-gemeente)

Om welk type asielopvang gaat het?

Uitgangspunt bij deze handreiking is eveneens dat de meerwaarde van een voorschoolse voorziening geldt voor peuters in bijna alle typen asielopvang. Het verblijf van asielzoekers in een centrale ontvangstlocatie (col) is normaalgesproken zo kort dat het niet mogelijk is om peuters hier ve aan te bieden. Maar in zowel de procesopvanglocaties (pol's) als de pre-pol's als de asielzoekerscentra als de vertrekcentra (voor uitgeprocedeerde gezinnen) is een voorschoolse voorziening voor de peuters van belang.

Heeft een gemeente zeggenschap over het aanbod voor peuters in de asielopvang?

Het COA draagt de eerste verantwoordelijkheid voor de bewoners in

een COA-locatie, maar opereert wel binnen gemeentegrenzen. De gemeente heeft de taak om onderwijs te organiseren voor de kinderen in de opvang tussen de 4 en 18 jaar. Tevens ontvangt de gemeente GOAB-middelen voor alle basisschoolleerlingen in de opvanglocatie en voor de peuters in de opvanglocatie die bekend zijn in de BRP. Deze kinderen krijgen automatisch een onderwijscore behorend bij de laagste 15%. Dat betekent dat een gemeente voor alle basisschoolleerlingen en voor een deel van de peuters in de asielopvang middelen ontvangt om het risico op (taal)achterstand te verkleinen. Op het terrein van de COA-locatie heeft het COA zeggenschap, ook over de ruimtes en voorzieningen die er voor de peuters zijn ingericht. Het COA organiseert in veel gevallen samen met bewoners, vrijwilligers of organisaties (bijvoorbeeld WarChild, Save the Children, UNICEF) opvang en activiteiten voor kinderen.

Maar het staat een gemeente vrij om voorschoolse voorzieningen open te stellen voor peuters die in de asielopvang verblijven.⁵ Of om nauw samen te werken met het COA voor aanbod op de locatie zelf. Dit past bij de wettelijke verplichting voor gemeenten om een ve-aanbod te organiseren om onderwijsachterstanden te verkleinen en de rijksmiddelen die daarvoor ter beschikking worden gesteld.

Is een gemeente verplicht om een ve-aanbod te realiseren voor peuters in de asielopvang?

De Wet op het Primair Onderwijs stelt dat gemeenten de wettelijke taak hebben om voldoende voorzieningen te creëren voor kinderen met een risico op een achterstand in de Nederlandse taal. Gemeenten bepalen daarbij zelf de doelgroep en kunnen dus zelf bepalen of peuters in de asielopvang binnen de doelgroep vallen. Echter, gezien het feit dat deze kinderen een groot risico lopen op achterstand in de Nederlandse taal, lijkt het

⁴ Leseman, P. & Veen, A. (Eds.) (2016). *Ontwikkeling van kinderen en relatie met kwaliteit van voorschoolse instellingen. Resultaten uit het*

pre-COOL cohortonderzoek. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

⁵ Dit geldt ook als het een gezinslocatie betreft, gericht op terugkeer naar het herkomstland.

niet meer dan logisch dat zij in aanmerking komen voor een ve-aanbod. Belangrijk bij deze afweging is dat gemeenten op basis van de nieuwe CBS-indicator beschikken over Rijksmiddelen om voor kinderen in een COA-locatie een ve-aanbod te creëren.⁶ In het voorjaar van 2020 biedt 60% van de gemeenten met een COA-locatie voorschoolse educatie aan de peuters die daar verblijven.⁷ Een belangrijk voordeel dat gemeenten benoemen van een formeel ve-aanbod is de stabiliteit. Ook een informeel aanbod kan van hoge kwaliteit zijn; zo zijn er COA-locaties waar voormalig peuterspeelzaalleidsters een structureel aanbod neerzetten met ve-elementen. Echter, deze constructies zijn sterk afhankelijk van personen en daarmee kwetsbaar. Met een kinderopvangorganisaties kunnen duidelijke afspraken gemaakt worden over de kwantiteit en kwaliteit van het aanbod.

Regelmaat en structuur

*Vijf dagen in de week is er een ochtend van 3 uur + 12 minutenve: in totaal 16 uur per week. Hiervoor is gekozen zodat er sprake is van een vast ritme en een duidelijke structuur. Ouders slapen 's nachts niet goed en zijn vermoeid. Regelmaat en structuur bieden is daarom belangrijk.
(vve-ambtenaar, G4-gemeente)*

⁶ Voor meer informatie: zie Hoofdstuk 5 Middelen en Materialen.

⁷ *Toegang tot voorschoolse educatie voor peuters in de asielopvang - Verslag surveyonderzoek onder*

gemeenten, COA en JGZ. (2020). KBA, Oberon & Sardes.

*Sommige moeders, zeker de alleenstaande, zijn heel geïsoleerd. Ze zitten de hele dag maar binnen, voor de tv, met hun kleintjes. Daarom ook is het ve-aanbod voor 2-4 jarigen zo belangrijk. Ook voor de ouders is het fijn om even pauze te krijgen.
(JGZ-verpleegkundige, G40-gemeente)*

3. Doelgroepdefinitie

Indicatiestelling van peuters in de asielopvang

- Er vindt geen indicatiestelling plaats, peuter in de asielopvang krijgt automatisch ve
- Elke peuter in de asielopvang valt onder de ve-doelgroepdefinitie
- Sommige peuters in de asielopvang vallen buiten de ve-doelgroepdefinitie

Vallen peuters in de asielopvang altijd onder de ve-doelgroepdefinitie?

Of peuters in de asielopvang onder de gemeentelijke ve-doelgroepdefinitie vallen, hangt af van de criteria die de gemeente daar voor hanteert. Niettemin is bij peuters in de asielopvang vrijwel altijd sprake van kenmerken die aansluiten bij de gemeentelijke ve-doelgroepdefinitie, zoals een achterstand in de Nederlandse taal of een andere thuistaal. Ook de kenmerken sociaal-emotionele ontwikkelingsachterstand en laag opleidingsniveau van ouders zijn criteria die in veel gevallen van toepassing zijn op deze groep. Bij 10 gemeenten wordt het wonen in de asielopvang op zichzelf als doelgroepcriterium gehanteerd.⁸ Dit omdat de mogelijkheden voor deze kinderen om zich de Nederlandse taal eigen te maken in de asielopvang extreem klein zijn, terwijl de mogelijkheden voor spelend leren ook zeer beperkt zijn.

Van kindfactoren naar ouderfactoren

In het verleden werd er in deze gemeente een ve-doelgroepdefinitie gehanteerd waarbij vooral werd gekeken naar kindfactoren. Recent is er sprake van een nieuwe doelgroepdefinitie waarbij het vooral gaat om ouderfactoren.

'Andere thuistaal' is één van de nieuwe factoren en daar vallen al deze kinderen onder. (kleine gemeente)

Is indicering wel nodig als alle peuters in de asielopvang ve ontvangen?

Een gemeente kan ervoor kiezen om alle peuters in de asielopvang onder de doelgroepdefinitie te laten vallen. Het advies is om ook in dat geval de JGZ wel een rol te laten spelen in de toeleiding. Consultatiebureau medewerkers zijn in staat om af te wegen of een peuter baat heeft bij een voorschoolse voorziening of dat er vanwege bijzonderheden in de kindontwikkeling behoefte is aan andere opvang of zorg.

Is er altijd een formele ve-plek nodig voor peuters in de asielopvang?

Voorschoolse educatie is bedoeld als instrument om het risico op (taal)achterstanden van kinderen te verminderen. De GGD houdt er toezicht op dat dit aanbod aan een aantal nauwe

⁸ Toegang tot voorschoolse educatie voor peuters in de asielopvang - Verslag surveyonderzoek onder

gemeenten, COA en JGZ. (2020). KBA, Oberon & Sardes.

vereisten voldoet, zoals een minimum aantal uren per week, een ontwikkelingsgericht inhoudelijk aanbod en aandacht voor de samenwerking met ouders.

Het komt voor dat peuters in de asielopvang wel een plaats krijgen op een groep waar met een ve-programma wordt gewerkt, maar daar een reguliere plek innemen. In de praktijk betekent dit dat zij minder uren per week mogen deelnemen dan kinderen met een ve-indicatie en dat andere ve-vereisten op hen niet automatisch van toepassing zijn, zoals regelmatige kindbesprekingen. Deze variant zie je met name bij kinderopvanglocaties buiten de COA-locatie, waar kinderen geplaatst worden in een peutergroep met reguliere plekken en ve-plekken. Het advies is: liever een reguliere plek dan geen plek, maar zowel vanuit het belang van het kind als vanuit het belang van de kinderopvangorganisatie verdient een ve-plek voor deze kinderen wel de voorkeur.

4. Aanbieder en aanbod voorschoolse educatie

Welke aanbieder(s)?

Welke partij het ve-aanbod voor peuters in de asielopvang gaat vormgeven hangt vaak af van toevallige factoren, zoals welke aanbieder actief is in de buurt van het azc. Wat helpt is als een aanbieder de omvang heeft om zelf ook te investeren in de (opstart)kosten die komen kijken bij deze vorm van ve-aanbod. Zo is er in de opstartfase vaak veel overleg nodig met gemeente, het COA, JGZ en eventueel de school op het AZC. En een ve-groep met peuters uit de asielopvang brengt extra inspanning en kosten met zich mee, bijvoorbeeld omdat er meer in- en uitstroom is van kinderen en omdat de communicatie

met ouders meer tijd vraagt. Een ve-aanbieder moet het zien zitten om samen met de andere betrokkenen te pionieren. Ook is het belangrijk dat er zowel in het management als onder de pedagogisch medewerkers van de kinderopvangorganisatie affiniteit is met het werken met de populatie asielzoekers.

Pragmatische keuze

*De keuze voor de ve-aanbieder was vooral pragmatisch. Er is een aanbieder in de buurt van het AZC gezocht. Gunstig is ook dat het een grote organisatie is, dat biedt stevigheid. En er werkt een medewerker die haar hele ziel en zaligheid erin legt.
(ve-ambtenaar, G4-gemeente)*

Op welke locatie?

	in/bij AZC		op afstand van AZC	
	in/ bij school	niet bij de school	in/ bij de school	niet bij de school
Bereik	+	+	+	-
Ouderbetrokkenheid	+	+	-	-
Doorgaande lijn	+	-	+	-
Communicatie met partnerorganisaties COA/ JGZ	+	+	-	-
Integratie in Nederland	-	-	+	+
Ve-aanbod op maat	+	+	-	-
Kosteneffectiviteit	-	-	+	+

Bij de afweging waar het ve-aanbod voor peuters in de asielopvang het beste geplaatst kan worden, spelen allerlei afwegingen een rol. Indien er sprake is van een klein en afnemend aantal peuters, ligt het voor de hand dat de kinderen terechtkomen in een bestaande groep in de buurt van de COA-locatie.

Andere afwegingen bij deze keuze zijn:

- Bereik: Om zoveel mogelijk peuters en hun ouders te bereiken, werkt het

goed om een locatie op of bij het azc te kiezen. Als de peutervoorziening op afstand van de COA-locatie ligt, is ligging bij een school gunstig: asielzoekersouders begrijpen dan dat de peutervoorziening een soort 'school' voor hun peuter is en staan over het algemeen zeer welwillend tegenover onderwijs voor hun kinderen.

- Ouderbetrokkenheid: Hoe dichter de peutervoorziening bij het azc ligt, hoe

makkelijker het is om ouders te bereiken en betrekken. Bij een peutervoorziening die op enige afstand ligt, is vervoer voor ouders al snel een struikelblok, bijvoorbeeld wanneer moeders niet kunnen fietsen.

- Doorgaande lijn: Een locatie bij een school, hetzij op het centrum hetzij daarbuiten, kan de doorgaande lijn bevorderen. Direct gebeurt dat wanneer peuters doorstromen naar deze specifieke school. Echter, de meeste peuters worden nadat de ouders een status hebben gekregen elders in Nederland gehuisvest. Niettemin zorgt het contact tussen voorschoolse voorziening en school er ook in die gevallen voor dat het peuteraanbod goed kan worden afgestemd op de stap die kinderen (hier of elders) naar groep 1 maken.
- Communicatie met partnerorganisaties: Als een ve-locatie gelegen is op de COA-locatie, biedt dit de mogelijkheid om nauw af te stemmen met het COA en JGZ, bijvoorbeeld met betrekking tot de toeleiding, zorgvragen of zorgen over de thuissituatie.
- Integratie: Buiten het azc komen peuters en hun ouders in aanraking met de Nederlandse taal en samenleving, en dat is belangrijk voor hun toekomstige integratie.
- Kosteneffectiviteit: Binnen het azc kan de omvang en opbouw van de populatie enorm schommelen. Het is daarom rendabeler om peuters uit de asielopvang op te vangen in ve-groepen in de buurt van COA-locatie.

Instream in een groep buiten het AZC

Er is gekozen voor een aanbod buiten het azc in bestaande kinderopvang. De reden daarvoor was het variabele aantal bewoners in het azc en het was niet duidelijk of er genoeg draagvlak zou zijn onder bewoners. En draagvlak onder de kinderopvangaanbieders, want het was niet duidelijk of een opvang op het azc exploitabel zou zijn. Een andere overweging was dat een concentratie van azc-peuters bij elkaar in een

*groep niet gewenst was. Daarom is gekozen voor instroom van de azc-peuters in het reguliere kinderopvangaanbod. De locaties liggen ongeveer 1 km van het azc in een nieuwbouwwijk.
(kleine gemeente)*

Welke aanpassingen in het aanbod zijn nodig?

Hoe meer peuters uit de asielopvang er op een peutergroep verblijven, hoe meer de kinderopvang de noodzaak voelt om aanpassingen te doen in het aanbod.

Materiaal aanpassen

*Sommige dingen die je inkoopt zijn anders, bijvoorbeeld materiaal voor baby's omdat deze peuters daar nog interesse voor hebben. Ook passen we het materiaal vaak aan; er worden bijvoorbeeld hoofddoekjes voor de poppen gemaakt omdat de kinderen de pop willen aankleden zoals mama. Ook de thema's passen we aan. Bijvoorbeeld het thema familie met opa's en oma's leeft hier niet zo, want ze kennen hun opa en oma niet. En als het gaat over de dierentuin, moeten we eerst een filmpje laten zien want ze zijn daar nog nooit geweest.
(pedagogisch medewerker op azc, kleine gemeente)*

Pedagogisch medewerkers die één of enkele peuters uit de asielopvang op de groep hebben, constateren dat deze kinderen snel leren en veel baat hebben bij de interactie met Nederlandstalige groepsgenootjes. Aanpassingen zijn in hun beleving niet of beperkt nodig.

Een algemeen voorkomende constatering is wel dat bij peuters in de asielopvang in eerste instantie veel aandacht dient uit te gaan naar de sociaal-emotionele ontwikkeling en het in goede banen leiden van gedrag.

Herkenningspunten

In het programma zitten veel vaste herkenningpunten en rituelen: bijvoorbeeld altijd hetzelfde liedje zingen als we gaan opruimen. En we werken met pictogrammen: als het tijd is om buiten te gaan spelen laten we een bepaald pictogram zien. [...] Alles is nieuw voor

*ze. Dit geeft ze houvast, dat is fijn en herkenbaar.
(pedagogisch medewerker, G40-gemeente)*

Aanpassingen die kinderopvang-organisaties doorvoeren in het aanbod zijn:

- minder prikkels in de ruimte en inrichting
- het materialenaanbod terugbrengen en aanpassen
- het taalaanbod aanpassen voor *absolute beginners*
- het aanpassen van de thema's, bijvoorbeeld het thema Welkom uitbreiden en het thema Familie kleiner maken

Hoe meer peuters uit de asielopvang op een groep verblijven, hoe meer pedagogisch medewerkers geconfronteerd worden met het feit dat het reguliere ve-aanbod voor deze kinderen niet zonder meer optimaal is. Het vraagt inlevingsvermogen, creativiteit en investering van de kinderopvang om een aanbod te creëren dat deze kinderen recht doet.⁹

Tip: Aanbod in de vakantieweken

Voor kinderen in de asielopvang zijn de vakantieweken vaak meer een tijd van verveling en stress dan van ontspanning. Daarom wordt op veel COA-locaties een vakantie-activiteitenaanbod voor kinderen georganiseerd. Het is belangrijk om daarbij de peuters niet te vergeten. Een mogelijkheid is bijvoorbeeld om in en om het 'eigen' ve-lokaal activiteiten te organiseren die (ook) gericht zijn op deze doelgroep. De kinderopvang kan ook hier een rol in spelen, gefaciliteerd door het COA en met middelen van de gemeente.

Tenslotte vraagt ook de omgang met ouders om bepaalde aanpassingen. Dit begint al met de intake, waarbij pedagogisch medewerkers in veel gevallen samen met ouders gaan zitten om de benodigde formulieren in te vullen. Het wenproces kan veel meer tijd kosten, omdat

ouders in deze onbekende omgeving moeite hebben om het kind los te laten. En in het contact met ouders gaat veel energie zitten in het slechten van taalbarrières en het bieden van opvoedingsondersteuning. Al deze factoren maken dat het bieden van ve aan peuters in de asielopvang - en hun ouders - wat extra's vraagt van de kinderopvang.

Tip: Financiering gebruik Tolkentelefoon

Een praktische en doeltreffende manier waarop gemeenten de kinderopvang kunnen ondersteunen bij het aanbod aan peuters in de asielopvang is het financieren van gebruikmaking van de Tolkentelefoon. Dit werkt drempelverlagend naar ouders en verhoogt de kwaliteit van het aanbod, omdat de kinderopvang zo een beter zicht krijgt op wat er speelt in gezinnen en wat de behoeften zijn van de kinderen op de groep.

Hoeveel peuters uit de asielopvang op de groep?

De aanwezigheid van peuters uit de asielopvang maakt het werk voor pedagogisch medewerkers uitdagender maar tevens zwaarder. Dit komt door een combinatie van factoren. Zo kan het wennen bij deze kinderen relatief veel tijd kosten. Kinderen kunnen zich verbaal nog helemaal niet verstaanbaar maken, wat de interactie bemoeilijkt. Kinderen hebben vaak weinig gelegenheid gehad om te leren spelen, zowel met speelmaterialen als met andere kinderen. Kinderen kunnen ook afwijkend gedrag vertonen vanwege schokkende gebeurtenissen die zij hebben meegemaakt of vanwege de stressvolle leefsituatie in de asielopvang. Het aantal van deze kinderen dat tegelijk op de groep aanwezig kan zijn, is dan ook een terugkerend onderwerp van discussie. De gebruikelijke ratio van 2

⁹ Meer informatie hierover is gratis online beschikbaar: *Werken met vluchtelinggezinnen in de kinderopvang - online cursus*. Pharos, Sardes en Sociaal Werk Nederland in opdracht van het

Kinderopvangfonds. Pharos Leerplatform: <https://www.pharosleerplatform.nl/>. In opdracht van het Kinderopvangfonds.

medewerkers op 16 peuters vindt men voor deze groep over het algemeen te zwaar. Bij groepen die alleen bestaan uit peuters uit de asielopvang wordt een aantal van 12 à 14 genoemd als maximum van wat voor de pedagogisch medewerkers nog werkbaar is. Bij voorschoolse groepen in de buurt van de COA-locatie worden de peuters uit de asielopvang soms verdeeld en spreekt men bijvoorbeeld een maximum af van drie peuters uit de asielopvang per groep. Het is in het belang van zowel de pedagogisch medewerkers, als de peuters uit de asielopvang als ook de overige peuters dat het werk voor de professionals behapbaar blijft. Op het moment dat zij bijvoorbeeld veel tijd kwijt zijn met het bijsturen van gedrag, is er minder ruimte om het speelleren te begeleiden en komen andere kinderen mogelijk aandacht te kort.

Angstige peuters

*Deze groep op het AZC is veel zwaarder dan de zwaarste peuterspeelzaal. Dat komt ook doordat ouders onrustig zijn, niet weten of ze mogen blijven. Soms is dit voor hen al het zesde AZC op rij. En dat doet ook iets met die peuters, het maakt hen angstig. Dat vraagt veel extra van de pedagogisch medewerksters.
(pedagogisch medewerkster, G40-gemeente)*

vergelijkbaar is met het aanbod dat alle andere ve-peuters krijgen.

Formeel toezicht, met één uitzondering

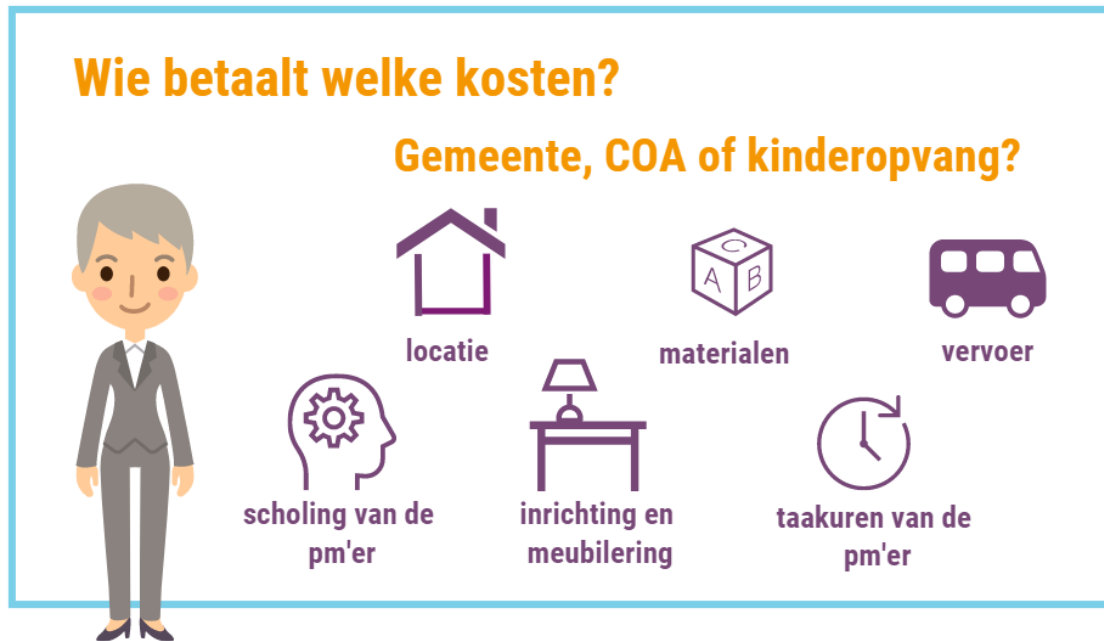
Bij de subsidie is een kwaliteitskader, waarin handvatten staan waaraan de ve-kwaliteit in de asielopvang moet voldoen. Verder is er GGD-toezicht op het ve-aanbod in de asielopvang, net als op de andere ve-locaties in de gemeente. De gemeente vindt het belangrijk om een formeel aanbod te realiseren dat aan alle vereisten voldoet.

(kleine gemeente)

Wel of niet toezicht op het ve-aanbod?

Niet alle ve-groepen die zijn gelokaliseerd in een COA-locatie, worden bezocht door de GGD-inspectie. Er zijn locaties waar gemeenteambtenaren en kinderopvangorganisaties wijzen op de aspecten waarop het ve-aanbod op de COA-locatie afwijkt, zoals minder dagdelen of een ontbrekend kindvolgsysteem, om uit te leggen dat er is afgezien van toezicht door de GGD. Niettemin is de aanbeveling om wel toe te werken naar het voldoen aan de eisen van het GGD-toezicht, zoals die zijn vastgelegd in de Wet Kinderopvang en het Besluit Basisvoorwaarden Kwaliteit Voorschoolse Educatie. Uiteindelijk zijn de peuters in de asielopvang gebaat bij een aanbod dat in kwantitatief en kwalitatief opzicht tenminste

5. Middelen en materialen

Wat zijn de kosten?

Het organiseren van een ve-aanbod voor peuters in de asielopvang brengt mogelijk extra kosten met zich mee en het is belangrijk om hier bij aanvang een realistische calculatie van te maken en te komen tot afspraken tussen de betrokken partijen: gemeente, het COA, de kinderopvangorganisatie en JGZ. Daarbij is het belangrijk dat ook over de benodigde tijdsinvestering concrete afspraken worden gemaakt. Bijvoorbeeld: hoeveel tijd is gemoeid met het informeren van ouders en welke organisatie doet wat?

De extra kosten betreffen:

- In- en uitstroom: In veel groepen met peuters uit de asielopvang is sprake van een grote in- en uitstroom. Dit brengt extra kosten met zich mee, zoals materialen, administratie en personele inzet (bijvoorbeeld voeren intakegesprek).
- Toeleiding: Zicht krijgen op nieuwe peuters en hun ouders in de asielopvang vraagt inspanning van medewerkers van het COA, JGZ en/of kinderopvang. Vervolgens is er heldere uitleg en soms ook veel overredingskracht nodig om ouders de drempel over te krijgen.

- Kleinere groepen: In de ve-groepen met (bijna) uitsluitend peuters uit de asielopvang wordt de 'gewone' Beroepskracht-Kind-Ratio (BKR) van 2:16 bijna nergens gehaald. Meestal is het aantal peuters per groep (veel) kleiner, wat de kosten per kind hoger maakt.
- Ouderbetrokkenheid: De communicatie met ouders in de asielopvang kost om allerlei redenen meer tijd. Er moet vaak gebruik worden gemaakt van tolken, het intakegesprek kost meer tijd, de uitleg over de voorschoolse voorziening kost meer tijd, er wordt vaak meer tijd gestoken in ouderactiviteiten en opvoedondersteuning.
- Flexibiliteit: Bij groepen met veel of alleen maar peuters uit de asielopvang is er vaak sprake van onzekerheid over de omvang van de groep(en) en het voortbestaan van de groep(en). Ten tijde van een grote instroom moeten er soms extra groepen worden gecreëerd, op een ander moment moeten die weer worden samengevoegd of opgeheven. Tegelijk vragen deze groepen om hoogkwalitatieve professionals. Voor kinderopvangorganisaties is hier sprake van een spanningsveld: welke professionals zetten ze op deze groepen en met welke contracten?
- Scholing: Het werken met peuters in de asielopvang creëert voor de professionals op de groep nieuwe uitdagingen, zoals het

omgaan met trauma's, het omgaan met cultuurverschillen en het werken vanuit een NT2-aanpak. Hiervoor kan extra scholing nodig zijn. Het kan voordelig zijn om deze scholing af te nemen in samenwerking met de basisschool die de leerplichtige kinderen opvangt.

- (Samenwerking rond) zorg: Bij peuters met een andere taal en culturele achtergrond is het ingewikkelder voor consultatiebureau-medewerkers en kinderopvangmedewerkers om vast te stellen of er sprake is van zorgbehoefte en ook om adequate zorg te leveren. Tegelijkertijd is de behoefte aan zorg vaak aanzienlijk, bijvoorbeeld omdat kinderen onder moeilijke omstandigheden zijn geboren en opgegroeid of in stressvolle omstandigheden verkeren.

- Ondersteuning en begeleiding: Voor de pedagogisch medewerkers is een goede supervisie belangrijk in verband met het risico op secundaire traumatisering¹⁰. Intervisie met collega's in de regio die met dezelfde doelgroep werken is ook een goed instrument om het werken op deze groepen te vergemakkelijken. Er zijn middelen en tijd nodig om deze supervisie en intervisie vorm te geven.

- Locatie en GGD-inspectie-eisen: Zeker bij tijdelijke locaties is het inrichten van de locatie een heikel punt, waarmee aanzienlijke kosten gemoeid kunnen zijn.

- Eventueel vervoer

Welke middelen zijn er bij de gemeente beschikbaar?

De gemeente ontvangt OAB-middelen om een dekkend aanbod te organiseren. De hoeveelheid OAB-middelen die een gemeente ontvangt, wordt mede bepaald door het aantal kinderen dat binnen een gemeente in de asielopvang verblijft. De peuters in de asielopvang die bekend zijn in de BRP en alle basisschoolleerlingen die daar verblijven krijgen automatisch een onderwijsscore behorend bij de laagste 15%. Dat betekent dat

een gemeente voor al deze basisschoolleerlingen en voor een deel van de peuters middelen ontvangt. De OAB-middelen zijn daarmee de belangrijkste bron om een voorschools aanbod voor peuters in de asielopvang te realiseren.

Echter, we hebben gezien dat dit aanbod relatief veel kosten met zich meebrengt. Dit betekent dat er vaak ook extra gemeentelijke middelen worden ingezet om het aanbod te bekostigen.

Voor vier jaar

*Na de pilot in 2017 is besloten om voor vier jaar vanuit GOAB-middelen een ve-aanbod te realiseren voor de peuters op de gezinslocatie. Deze ve wordt aangeboden als een aparte dienst en valt niet onder de reguliere ve-subsidieregeling. Dit heeft er onder meer mee te maken dat ouders geen ouderbijdrage betalen en alle kinderen in de gezinsopvang automatisch worden toegeleid.
(kleine gemeente)*

Wat kan het COA bijdragen?

COA-locaties beschikken meestal over een COA-speelzaal voor jonge kinderen en over een buitenspeelplek. Een mogelijkheid is om de COA-speelzaal zo te outillieren dat deze geschikt is voor de ve-groep. Een vraag is dan wel waar ouders met kinderen van 0-2 jaar nog terecht kunnen. Een andere mogelijkheid is dat er voor de ve-groep een aparte ruimte beschikbaar is - al dan niet ingericht. Een keuze kan ook zijn dat het COA geen rol ziet in het faciliteren en inrichten van een ve-aanbod, omdat het een vertreklocatie betreft. In de praktijk zien we dan dat de overige betrokken partijen alsnog een ve-aanbod kunnen optuigen maar dat dan een plek geven in de school of buiten de COA-locatie. Het COA staat hier dan formeel buiten.

¹⁰ Door een sterk inlevingsvermogen in de verhalen van getraumatiseerde ouders of kinderen bestaat

het risico dat pedagogisch medewerkers deze trauma's zelf ook 'ervaren'.

Wat kan de kinderopvang bijdragen?

Wanneer er een ve-groep wordt opgestart op of bij een COA-locatie, moet er soms een ruimte worden ingericht of aangepast aan de GGD-vereisten. Kinderopvangorganisaties tonen zich creatief in het bijeen zoeken van de benodigde materialen, soms ook met de hulp van collega-organisaties die spullen over hebben.

Personeelskosten zijn met stip de hoogste kosten voor het ve-aanbod aan peuters in de asielopvang. Zeker op groepen met veel of alleen maar peuters uit de asielopvang is het nodig dat pedagogisch medewerkers naast de uren op de groep ook beschikken over voldoende taakuren. Bovendien is er op dit soort groepen vaak behoefte aan aanvullende scholingsbehoeften, bijvoorbeeld om te leren omgaan met mogelijk trauma bij kinderen. Afhankelijk van de financiële keuzes in een gemeente, worden dit soort kosten (deels) door een gemeente of door de kinderopvangorganisatie zelf betaald.

De valkuil als de kinderopvangorganisatie taakuren en scholing uit eigen zak bekostigt, is wel dat er in moeilijke tijden beknipt wordt op deze posten. Dat is niet in het belang van de peuters, maar ook niet in het belang van de pedagogisch medewerkers die in deze uitdagende setting werken.

Wat te doen met de ouderlijke bijdrage?

Aan ouders die in de asielopvang verblijven kan geen ouderlijke bijdrage worden gevraagd, gezien het beperkte budget waarvan een gezin moet rondkomen. Tegelijk hebben we gezien dat de komst van deze doelgroep voor de kinderopvang wel een aanzienlijke extra investering met zich meebrengt, bijvoorbeeld in de tijd die gemoeid is met intakes, communicatie met ouders en afspraken rond zorg. Het ligt daarom wel voor de hand om de kinderopvang te compenseren voor deze gemiste inkomsten.

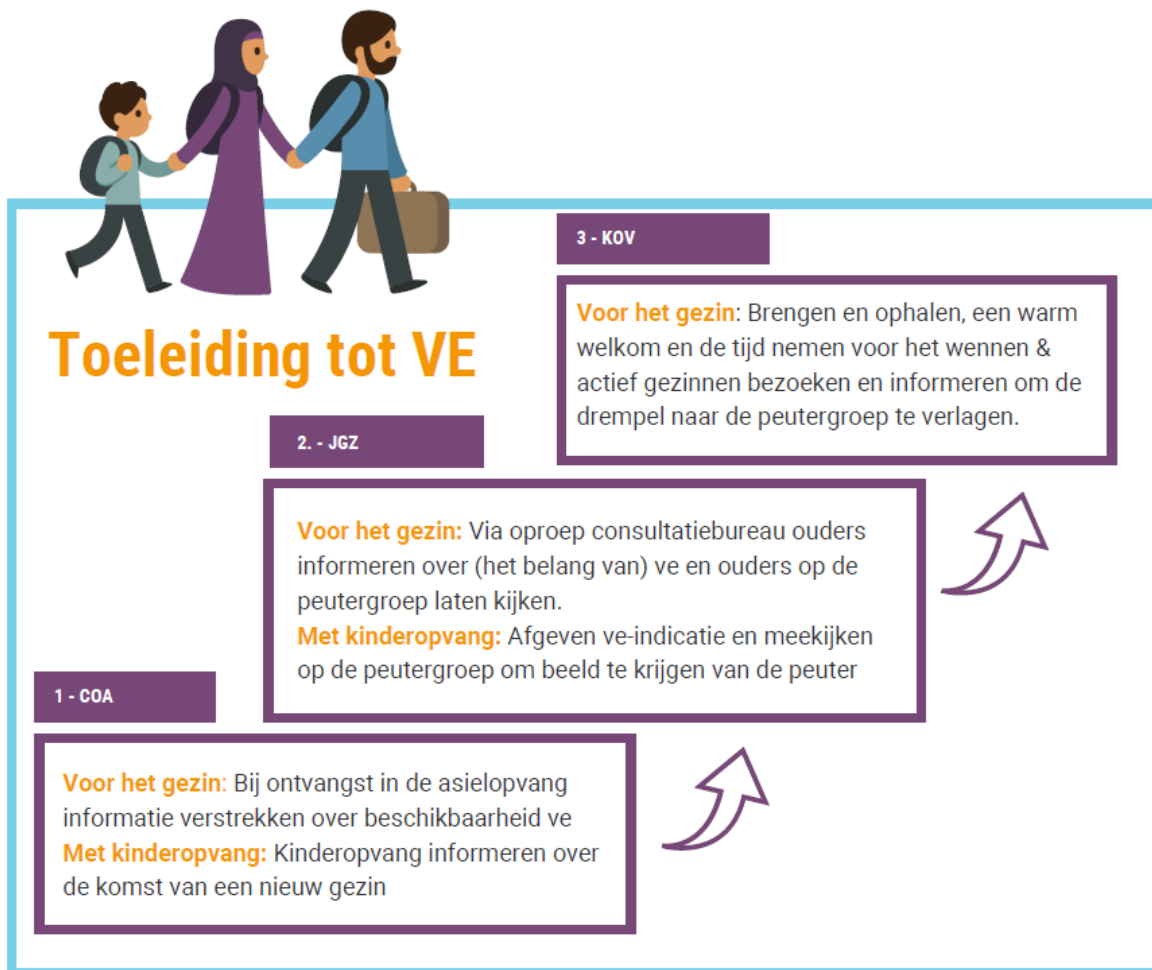
Een mogelijkheid is dat de gemeente het bedrag direct aan de kinderopvang vergoedt. Een andere mogelijkheid is dat ouders wel de bijdrage betalen, maar dit bedrag weer

kunnen terugvragen. Voordeel van deze laatste constructie is dat ouders hierdoor beseffen dat het voorschoolse aanbod geld kost en dat de drempel om te verzuimen hoger is.

Bij het huisbezoek bespreek ik altijd de mogelijkheid van het ve-aanbod met de ouders. Maar eigenlijk wil iedereen het gewoon altijd. Allemaal. Alle ouders willen het beste voor hun kind en denken aan de toekomst. Ze weten dat het belangrijk is voor de taal/spraakontwikkeling van hun kind.

(JGZ-verpleegkundige, G40-gemeente)

6. Toeleiding

Hoe kun je gemeentelijke afspraken maken over de toeleiding van peuters in de asielopvang?

De toeleiding van peuters in de asielopvang naar voorschoolse voorzieningen vraagt een actieve inspanning van de partijen die betrokken zijn bij de jonge gezinnen op het centrum. Ouders maken niet 'vanzelf' gebruik van de ve-groep, bijvoorbeeld omdat zij niet bekend zijn met het fenomeen peutergroep of het moeilijk vinden om hun kind in een vreemde setting achter te laten. Om de toeleiding te optimaliseren, is het belangrijk dat JGZ, het COA en kinderopvang elkaar kennen en weten te vinden. Bij het opstarten van het aanbod kan de gemeente bewaken dat alle partijen betrokken worden om tot afspraken over de toeleiding te komen.

Welke rol kan het COA spelen bij de toeleiding?

COA-medewerkers zijn de eersten die in aanraking komen met nieuw gearriveerde ouders en hun kinderen. Daarom zijn zij ook in veel COA-locaties de eersten die informatie verstrekken over de beschikbaarheid van een voorschools aanbod voor peuters. Een andere constructie is dat zij direct de kinderopvangmedewerkers informeren over de aankomst van een nieuw gezin en dat deze dan het gezin bezoeken. COA-medewerkers zijn ook degenen die soms bij de JGZ of de kinderopvang aangeven dat er sprake is van urgentie, bijvoorbeeld als er sprake is van huiselijk geweld. Een kind wordt dan bijvoorbeeld met voorrang geplaatst.

Vanuit het perspectief van COA-medewerkers is deelname van peuters aan voorschools aanbod om twee redenen belangrijk. Zij weten dat ouders ruimte nodig hebben voor alles wat op hen afkomt: afspraken in het kader van de asielpcedure, het volgen van programma's aangeboden door het COA of het volgen van taal/inburgeringslessen. Tevens kennen zij de leefomstandigheden in het centrum en weten dat het voor deze jonge kinderen goed is om met regelmaat in een veilige, gestructureerde omgeving te kunnen spelen en leren.

Ook als peuters eenmaal deelnemen aan de voorschoolse voorziening, blijft het lijntje met de kinderopvang van belang. Als kinderen met regelmaat verzuimen of opeens niet op komen dagen, zijn het vaak de COA-medewerkers die bij ouders aankloppen om te informeren wat er speelt. In meer intensieve vormen van samenwerking zitten het COA, kinderopvang en JGZ met regelmaat om de tafel om gezinnen te bespreken waar zorg om is.

Ouders moeten zelf willen

Ik heb de gezinnen met jonge kinderen meteen na hun binnenkomst wel in beeld, maar ik meld ze niet meteen aan. Kinderen in de schoolleeftijd, dat moet natuurlijk wel meteen geregeld worden. Maar wat de peuters betreft wacht ik meestal even. Vaak krijgen ze eerst een oproep van het consultatiebureau (CB), daar krijgen ze een ve-indicatie en worden ze gewezen op het ve-aanbod. Sommige ouders willen er eerst over nadenken, zijn wat afwachtend. Dan adviseer ik ze om te gaan praten met andere ouders in het centrum of om even te gaan kijken. Het is belangrijk ze niet meteen bij het KOV aan te melden, want ouders moeten wel willen, ze moeten er zelf immers wat voor doen (bijvoorbeeld halen en brengen op vaste tijden).

(COA-contactpersoon gezinnen, G40-gemeente)

Welke rol kan de JGZ spelen bij de toeleiding?

Alle jonge kinderen die op een COA-locatie arriveren, maken in de eerste periode na aankomst kennis met de JGZ via de oproep van het consultatiebureau. Dit maakt de JGZ

een belangrijke partij om ouders te informeren over het voorschoolse aanbod voor peuters. Dit geldt vanzelfsprekend als de JGZ-verpleegkundige of -arts ook degene is die een ve-indicatie afgeeft: dit is een logisch moment om aan ouders informatie te geven over wat voorschoolse educatie is.

Hoe meer zicht JGZ-professionals hebben op het voorschoolse peuteraanbod, hoe beter zij dit ook naar ouders toe kunnen verwoorden. Het is daarom raadzaam voor JGZ-verpleegkundigen en artsen om eens op de peutergroep mee te kijken.

Tip: Bespreekmoment met ouders

In sommige gemeenten is de afspraak dat alle peuters in de asielopvang automatisch een ve-indicatie krijgen. Toch is het ook dan goed om er een bespreekmoment van te maken met ouders en uit te leggen dat deelname in het belang is van de kindontwikkeling. Juist de medische status van JGZ-professionals kan weifelende ouders over de streep trekken.

Het beste is eigenlijk om het de JGZ-verpleegkundige op het consultatiebureau toch een ve-indicatie af te laten geven; dan kan er gelijk gekeken worden of er geen andere zorg nodig is. (o.i.d.)

Welke rol kan de kinderopvang spelen bij de toeleiding?

De kinderopvang is voor het contact met jonge gezinnen in de asielopvang afhankelijk van de organisaties die daar werkzaam zijn, te weten het COA en JGZ. Met name als de voorschoolse peutergroep buiten de COA-locatie is gelegen, zijn de kinderopvangmedewerkers aangewezen op de signalen van het COA of JGZ dat er een jong gezin is gearriveerd. De ervaring van kinderopvangorganisaties is dat het actief bezoeken en informeren van ouders drempelverlagend werkt. Daarbij maakt men dan bijvoorbeeld gebruik van een korte folder of een pictogrammenboekje. Ook het actief meenemen van ouders naar de groep werkt goed om ouders over de drempel te krijgen. Sommige kinderopvangorganisaties die kinderen van de COA-locatie op een locatie

daarbuiten ontvangen, regelen een dagelijkse breng- en ophaaldienst.

In gesprek met ouders op het azc

Met handen en voeten communiceren we, maar de intakes doen we wel altijd met een tolk erbij. Ik ga zelf naar het azc en spreek daar af met de ouder en tolk. Dan kunnen we ook inhoudelijke vragen stellen over het kind. Ook voor vragen rondom privacy, uitjes en dergelijke is het belangrijk dat de vraag goed wordt gesteld. (locatiemanager kinderopvang, kleine gemeente)

Als ouders eenmaal over de drempel komen, dan is er aandacht voor het welkom en het wenproces. Pedagogisch medewerkers die beschikken over een open houding en interculturele vaardigheden zijn dan heel belangrijk om ouders en kinderen zich thuis te laten voelen. Immers, alleen als zowel ouder als kind zich prettig voelen op de groep zal de peuter met regelmaat blijven komen.

Tip: Contact met de COA-speelzaal

Een nuttig contact is ook het contact met de COA-speelzaal in de asielopvang. Hier komen deels dezelfde ouders naar toe en de kinderen van 0-2 jaar zullen als zij ouder zijn doorstromen. Het is mooi als je elkaar kunt versterken.

Tip: Toeleiding samen met het COA en JGZ

Idealiter zijn zowel het COA als JGZ betrokken bij de toeleiding, in samenwerking met de kinderopvang. Deze afstemming geeft de grootste kans om peuters een optimaal aanbod te bieden. Voor de kinderopvang is het belangrijk om te weten als er bijzonderheden spelen in de thuissituatie van kinderen, waar het COA het meest direct zicht op heeft. De afstemming met JGZ is relevant in het kader van vroegsignalering. Als er sprake is van zorg, kan in samenspraak met de JGZ bekeken worden of de ve-groep voor deze peuter wel de meest geschikte plek is en of er eventueel een aanvullend aanbod nodig is.

7. Bereik

Hoe kun je gemeentelijke afspraken maken over het bereik onder peuters in de asielopvang?

In COA-locaties is sprake van een voortdurende in- en uitstroom van mensen. Dit geldt vanzelfsprekend ook voor de peuters die deelnemen aan een voorschoolse voorziening. Daarnaast is het zo dat het verzuim onder deze groep, om uiteenlopende redenen, vaak hoger is.

Het brengt dus extra uitdagingen met zich mee om deze kinderen voor de duur van hun verblijf optimaal te laten profiteren van het voorschoolse aanbod. Daarvoor is het nodig dat de toeleiding en het bereik onder deze groep met regelmaat gemonitord en besproken wordt met alle betrokken partijen:

- Binnen hoeveel tijd na aankomst willen we dat deze kinderen van start gaan?
 - Is er sprake van wachtlijsten (zowel bij een voorziening op de COA-locatie als daarbuiten). Zo ja, hoe lang mag een kind daar maximaal op staan?
 - Hoe gaan we om met verzuim?
 - Hoe gaan we om met lege plekken van kinderen die plotseling moesten vertrekken?
- Voor voorschoolse peutergroepen waar veel of uitsluitend peuters uit de asielopvang zitten, is een extra uitdaging om hierin een goede balans te vinden. Men wil graag al deze peuters een plekje geven, maar tegelijk de kwaliteit bewaken door de groep niet te groot te maken. Ook hier moet voortdurend gemonitord worden:
- Bereiken we alle peuters die dit aanbod nodig hebben?
 - Indien de groep peuters uit de asielopvang te groot wordt: aan welke peuters geven we prioriteit? De oudsten, degenen die het grootste risico lopen op een ontwikkelingsachterstand? Maken we een onderscheid tussen reguliere peuterplekken en ve-plekken? Kunnen we extra capaciteit creëren, binnen of buiten de COA-locatie?
 - Indien de groep te klein wordt: wat zijn de prognoses, is er sprake van een tijdelijke situatie? Voor hoe lang zijn middelen beschikbaar? Is er uitwijk mogelijk naar een ve-locatie in de buurt van de COA-locatie?

Dit zijn afwegingen die de gemeente in afstemming met de andere partijen moet maken. Uitgangspunt daarbij is dat de kinderen die volgens de gemeentelijke afspraken recht hebben op een voorschools aanbod, daar ook zo snel mogelijk gebruik van kunnen maken voor het afgesproken aantal uren.

Tip: Ga flexibel om met opzegtermijn

Een opzegtermijn van 1 maand is voor deze doelgroep niet altijd realistisch. Gezinnen verhuizen soms naar een andere COA-locatie of een eigen woning, of zij verdwijnen met onbekende bestemming uit de asielopvang. Voor een optimaal bereik is het gunstig als plekken die op deze manier leegvallen zo snel mogelijk weer kunnen worden opgevuld.

Tip: Hou rekening met afstand tot het AZC

Voor ouders in de COA-locatie is de afstand tot een locatie daarbuiten al snel ver. Mensen hebben in veel gevallen geen middelen of transport om van het centrum weg te gaan en houden hun kinderen graag dicht in de buurt. Ook nat of koud weer kan voor ouders een reden zijn om niet met hun kinderen naar buiten te gaan. Dit brengt het risico met zich mee van een lager bereik of verzuim. Hou daar rekening mee bij het kiezen van een ve-locatie buiten de COA-locatie.

Wat kan het COA doen om het bereik te verhogen?

Het COA speelt een cruciale rol in zowel het bevorderen van een snel bereik en het tegengaan van verzuim. COA-medewerkers die alert zijn op de komst van jonge gezinnen en daarover ook direct de kinderopvang informeren, maken dat de kinderopvang snel de ouders kan benaderen. Omgekeerd is een snel lijntje van de kinderopvang naar het COA belangrijk op het moment dat peuters regelmatig verzuimen of opeens helemaal niet meer komen opdagen. COA-medewerkers gaan dan bijvoorbeeld langs bij een gezin of kunnen aangeven dat een gezin is verhuisd.

Wat kan de JGZ doen om het bereik te verhogen?

Om het bereik onder peuters in de asielopvang te verhogen, heeft de JGZ dezelfde instrumenten in handen als bij alle ouders: het gesprek aangaan met ouders, checken op deelname bij het volgende consult, indien nodig een huisbezoek afleggen. Het gebruik van de tolktelefoon zal in veel gevallen nodig zijn, om daadwerkelijk in te kunnen gaan op vragen en bezwaren van ouders.

De JGZ kijkt vanuit het perspectief van de kindontwikkeling naar het bereik. Soms geven JGZ-medewerkers aan dat bepaalde kinderen met voorrang een ve-plek nodig hebben, bijvoorbeeld omdat zij extra jong al toe zijn aan meer uitdaging of juist omdat zij achterlopen in de ontwikkeling. Ook zet de thuissituatie bij veel peuters in de asielopvang een rem op de ontwikkeling, bijvoorbeeld omdat ouders grote psychische problemen ervaren en daardoor het kind moeilijk aandacht en structuur kunnen bieden. De JGZ-verpleegkundigen en -artsen hebben hier zicht op en verwijzen deze kinderen door naar een voorschoolse voorziening. Op het moment dat er te weinig capaciteit is om de kinderen die worden doorverwezen te kunnen plaatsen, kan de JGZ met de gemeente het gesprek hierover aangaan. Want juist in de setting van de asielopvang kan de kindontwikkeling hierdoor ernstig in de knel komen.

Tip: Zorg voor een snel consult

Indien peuters in de asielopvang afhankelijk zijn van een ve-indicering door de JGZ, is het zaak om ervoor te zorgen dat het consult binnen korte tijd na binnenkomst plaatsvindt. Immers, hoe sneller de indicering plaatsvindt, hoe sneller de peuters van start kunnen. Juist voor deze groep is elke week dat zij eerder kunnen beginnen meegenomen.

Het belangrijkste instrument dat de kinderopvang in huis heeft om het bereik te verhogen is een hoogkwalitatief aanbod. Als pedagogisch medewerkers in staat zijn om peuters en ouders warm te ontvangen, om veiligheid en structuur te creëren en om te zorgen voor een aanbod op maat, dan is dat de basis voor een hoog bereik. Ouders krijgen vertrouwen, vertellen elkaar over het aanbod en dat is de beste reclame naar nieuwe ouders toe.

Door het dagelijkse contact met ouders weten pedagogisch medewerkers meestal een goede band op te bouwen. Via deze ouders worden zij geattendeerd op nieuwe gezinnen die in de COA-locatie zijn gearriveerd. Ook hebben zij zo zicht op kleine broers en zusjes die op een gegeven moment ook gebruik kunnen maken van het aanbod.

Het tegengaan van verzuim is iets waar de kinderopvang een grote rol in speelt. Op de eerste plaats door hierover met ouders in gesprek te gaan. Als dit te weinig effect heeft, kunnen kinderopvangmedewerkers contact zoeken met het COA. Het COA heeft de taak om bewoners te activeren en kan langsgaan om te peilen wat er speelt en om ouders te motiveren om hun kind te brengen. Overigens zijn er ook COA-locaties waar de kinderopvang zelf langs de deuren gaat bij gezinnen die verzuimen om hun kind te brengen.

Tip: aansluiten op taallessen ouders

Voor ouders in de asielopvang die in het bezit zijn van een verblijfsvergunning en een start hebben gemaakt met taallessen, is het prettig als hun lestijden en het kinderopvanganbod op elkaar zijn afgestemd. Hetzelfde geldt voor de afstemming met de schooluren van eventuele oudere kinderen.

Wat kan de kinderopvang doen om het bereik te verhogen?

Aparte subsidiebeschikking

Er is een aparte subsidiebeschikking gemaakt voor de ve-groep op het AZC. Op basis van deze beschikking wordt het aantal kinderen dat deelneemt gemonitord. De reden voor een aparte beschikking is dat het aanbod in een aantal opzichten afwijkt van het ve-aanbod dat andere kinderen in de gemeente krijgen. De gemeente ziet de peutergroep op het AZC als een doorontwikkelpoject; op basis van gezamenlijke evaluaties kan het aanbod worden aangescherpt en eventueel uitgebreid.

(G40-gemeente)

8. Monitoring en samenwerking

Hoe kan het ve-aanbod aan peuters in de asielopvang worden ingepast in de gemeentelijke overlegstructuur?

In gemeenten die een ve-aanbod hebben voor peuters in de asielopvang, kost met name de opstartfase een extra investering. Het is belangrijk om vanaf het begin alle relevante partijen te betrekken, te weten kinderopvangorganisatie(s), JGZ, het COA en de school/scholen waarnaar de meeste kinderen van de asielopvang doorstromen. Daarnaast is de GGD een belangrijke partner om vanaf het begin mee te nemen, zeker als er sprake is van een nieuwe ve-groep op de COA-locatie.

Tevens is het belangrijk om informatie te delen met ambtenaren en organisaties die betrokken zijn bij de inburgering en integratie van vluchtelingenouders. Het helpt als deze partijen weet hebben van het belang van voorschoolse voorzieningen voor de peuters in de asielopvang en van het aanbod zoals dat in de gemeente beschikbaar is voor deze peuters.

Als de gemeente in de opstartfase de regierol pakt en alle partijen goed betreft en informeert, bespaart dat tijd als het aanbod er eenmaal ligt. Wat dan blijft is het monitoren van bereik en kwaliteit, wat bijvoorbeeld met regelmaat in de Lokale Educatieve Agenda (LEA)¹¹ besproken kan worden. Daarnaast werkt het goed om de betrokken partijen jaarlijks het aanbod, inclusief toeleiding en bereik, te laten evalueren - en op basis daarvan waar nodig aanpassingen te doen. Veranderingen als de invoering van 960 uur ve maar ook bijvoorbeeld de verplaatsing of uitbreiding van een COA-locatie maken het nodig om opnieuw met alle partijen over het aanbod na te denken.

Van geen regeling naar generieke regeling

We begonnen zonder regeling [in de noodopvang], toen was er een speciale regeling in combinatie met de reguliere vve-regeling, nu is het een generieke regeling met het vve-

aanbod in het azc als specifieke activiteit waarop subsidie kan worden aangevraagd. (vve-ambtenaar, G4)

Hoe kunnen bereik en resultaten worden gemonitord?

Het monitoren van het bereik brengt complicaties met zich mee, maar dat geldt in nog hogere mate voor het monitoren van de resultaten. De wijze waarop de resultaten van andere (ve-)kinderen wordt gemonitord, is op de doelgroep peuters in de asielopvang moeilijk van toepassing. Dit komt omdat deze kinderen als *absolute beginners* in de Nederlandse taal naar de groep komen en omdat de aanpak zich in het begin vaak sterk richt op basisaspecten als kinderen welkom heten, gedrag bijsturen en kinderen leren spelen. De keuze kan daarom zijn om niet te monitoren op resultaten bij deze groep. Een andere keuze kan zijn om aangepaste resultaatafspraken te maken; dat zijn de afspraken die op basis van artikel 167 van de WPO worden gemaakt tussen gemeente, schoolbesturen en kinderopvang over welke meetbare resultaten men met vve bij kinderen wil bereiken. Belangrijk is om vooral wel het gesprek met elkaar te blijven aangaan: wat willen we met deze specifieke groep bereiken? Wat is daarin wenselijk en haalbaar?

De kindontwikkeling observeren

Er worden observatieformulieren gebruikt. Dat is wel anders dan regulier omdat de ontwikkeling bij deze kinderen meestal anders verloopt. We kijken niet naar: Wat is normaal? maar naar Wat is voor dit kind een normale ontwikkeling? Daarbij vinden we het vooral belangrijk om te kijken hoe het sociaal-emotioneel met een kind gaat: 'Een kind moet goed in zijn vel zitten.' (pedagogisch medewerker, G40-gemeente)

Hoe kan de samenwerking tussen de betrokken partijen worden vormgegeven?

Een simpele doch effectieve manier om de samenwerking tussen partijen goed vorm te

¹¹ zie artikel 167 lid a onder 3 van de WPO

geven is dat men elkaar met regelmaat ziet en spreekt. Voorbeelden zijn: een jeugdverpleegkundige die zeswekelijks met de pedagogisch medewerkers om de tafel zit; een COA-locatiemanager die tweewekelijks overlegt met de coördinator van de ve-groep; een ambtenaar die jaarlijks bij de asielopvang op werkbezoek gaat.

Vanuit de gemeente is het nuttig om het ve-aanbod voor de peuters in de asielopvang met regelmaat te agenderen. Als alles goed loopt, is een jaarlijkse bespreking in de LEA voldoende. Als men nog zit in de fase van opbouw van het aanbod en formulering van een passende regeling, dan zal het nodig zijn om de verschillende partijen met regelmaat bij elkaar te brengen. Datzelfde geldt voor de momenten waarop sprake is van veranderingen, zoals bijvoorbeeld een forse toename van het aantal peuters in de asielopvang of de verhuizing van de COA-locatie naar een andere plek.

Overleg op maat

*Gedurende de eerste jaren van opstarten en zoeken naar de meest geschikte formule heeft de gemeente het initiatief genomen tot veelvuldig overleg met JGZ en kinderopvang - waarbij ook het COA werd geïnformeerd. Ook nu zijn de lijntjes nog kort en denkt de gemeente met name mee met de kinderopvang in het kader van ve-overleg. Want er is op deze locatie 'wat meer maatwerk nodig', zoals extra scholing en extra zorg.
(kleine gemeente)*

9. Verder lezen

Beekhoven, S. & Muller, P. (2016). *Educatief aanbod voor asielzoekerspeuters en peuters met een status - Resultaten van een landelijke peiling*. Utrecht: Sardes. In opdracht van Ministerie van OCW.

Bussel, M. van (2018). Werken met vluchtelingenpeuters. *Management Kinderopvang* (maart 2018), p34-36.

Bussel, M. van (2018). Werken met vluchtelingenpeuters. *Kinderopvang* (jan/feb 2018), p24-26.

Checklist voor gemeenten - De integratie van jonge vluchtelingenkinderen (0-4 jaar) bevorderen via de kinderopvang. (2019). Consortium Vluchtelingenpeuters: Sardes, Sociaal Werk Nederland, Pharos, NJi. In opdracht van het *Kinderopvangfonds*.

Gross, S. (2018). Anderstaligheid en opvallend gedrag van kinderen - Vluchtelingenkinderen in de kinderopvang. Sardes, NJi, Sociaal Werk Nederland, Pharos. In opdracht van het *Kinderopvangfonds*.

Haan, A. de. (2018). Achtergrond vluchtelingenkinderen - Vluchtelingenkinderen in de kinderopvang. Sardes, NJi, Sociaal Werk Nederland, Pharos. In opdracht van het *Kinderopvangfonds*

Hoogeveen, K. en Muller, P. (2018). Ouderbetrokkenheid - Vluchtelingenkinderen in de kinderopvang. Sardes, NJi, Sociaal Werk Nederland, Pharos. In opdracht van het *Kinderopvangfonds*.

Hoogeveen, K. (2019). Werken met jonge vluchtelingen. *Vroeg*, juni-nummer, p16-17.

Hoogeveen, K. & Hoogslag, M. (2018). *Ouderbetrokkenheid en vluchtelingenpeuters - Een praktische handreiking voor Dordrecht*. Utrecht: Sardes.

Hoogslag, M. & Muller, P. (2018). *Toolbox Samenwerken met vluchtelingenouders in de kinderopvang in de gemeente Westland*. Utrecht: Sardes.

Ince, D. (2018). Deskundigheidsbevordering en methodieken - Vluchtelingenkinderen in de

kinderopvang. Sardes, NJi, Sociaal Werk Nederland, Pharos. In opdracht van het *Kinderopvangfonds*.

Maarse, J., Beekhoven, S. & Donkers, E. (2019). *Inzicht in (non-)bereik onder kinderen van inburgeringsplichtigen in de voorschoolse educatie*. Mmv: Muller, P., Teunenbroek, M. van & Melisse, R. Utrecht: Sardes. In opdracht van het *Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid*.

Muller, P. (2018). *Werken met vluchtelingenpeuters en hun ouders in de asielopvang - Inspirerende leerervaringen van Dynamo in Amsterdam*. Utrecht: Sardes.

Muller, P. (2017). *Verslag regiobijeenkomsten Sociaal Werk Nederland onderdeel 'Vluchtelingenpeuters en ouderbetrokkenheid'*. Utrecht: Sardes.

Muller, P. & K. Heijden, van der. (2017). Asielzoekerspeuters: een regierol voor de gemeente. In: *Nieuwe ronde, nieuwe kansen - Sardes-special*, nummer 20. Utrecht: Sardes.

Muller, P. & Kolijn, E. (2016). *Peuters in de asielopvang naar de peuterspeelzaal - Handreiking voor kinderopvangorganisaties*. Utrecht: Sardes/Sociaal Werk Nederland.

Muller, P. & Kolijn, E. (2016). *Peuters in de asielopvang naar de peuterspeelzaal - Handreiking voor gemeenten*. Utrecht: Sardes/Sociaal Werk Nederland.

Muller, P. Samenwerken met vluchtelingenouders. In: *Sardes-special De stem van ouders voor succesvolle samenwerking*, nr. 22 (november 2017). Utrecht: Sardes.

Onderwijsraad (2017). *Vluchtelingen en onderwijs - Naar een efficiëntere organisatie, betere toegankelijkheid en hogere kwaliteit*.

Jenniskens, T. & Langen, A. van. (2020). *Toegang tot voorschoolse educatie voor peuters in de asielopvang - Verslag surveyonderzoek onder gemeenten, COA en JGZ*. KBA Nijmegen, Oberon en Sardes.

Werken met vluchtelingengezinnen in de kinderopvang - online cursus. Pharos, Sardes en Sociaal Werk Nederland in opdracht van het *Kinderopvangfonds*. Pharos Leerplatform: <https://www.pharosleerplatform.nl/>. In opdracht van het *Kinderopvangfonds*.

Colofon

Titel Voorschoolse educatie voor peuters in de asielopvang - Handreiking voor gemeenten, COA, JGZ en kinderopvang
Auteur Paulien Muller (Sardes) m.m.v. Wendy de Geus (Oberon) en Annemarie van Langen (KBA Nijmegen)
Datum 25-8-2020
Project TR1718